

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

גליון מס' 201 – תשפ"א

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

האם ניתן לומר לנכרי להעביר את עגלות הילדים

ברחוב ז'בוטינסקי בב"ב כדי להתארח אצל ההורים בסעודות השבת?

דברים שימסר מורינו הרב שליט"א לאחר האסון הנורא במירון – בביהכנ"ס המרכזי

צורת המיתה המשונה מצביעה על הדרוש תיקון

שמעתי מספר פעמים ממר"ר מרן רה"י הגראי"ל שטיינמן זצ"ל כשהיו אירועים קשים שאנו לא נביאים ולא ניתן לדעת על מה עשה ה' ככה, אך תמיד הוא עורר בעיקר על בן אדם לחבירו, וכאן באסון הנורא הזה הדבר זועק עד לשמים שהמוות היה בצורה של בן אדם לחבירו שאחד רמס את חבירו, ואין ספק שזה מורה על עבירות שבן אדם לחבירו שדורשות מאיתנו תיקון דחוף.

ואסון זה התחרש בתקופה שאנו מתאבלים על תלמידי רבי עקיבא שמתו על שלא נהגו כבוד זה בזה (יבמות דף ס"ב ע"ב), ומצד שני מבואר בגמ' שם שמתו במיתה רעה שהיא מיתת אסכרה - ובשבת (דף ל"ג ע"ב) מבואר דמיתת אסכרה באה על עון ביטול תורה, וביאר המהר"ל בס' נתיבות עולם (נתיב התורה פ"ב) שכאשר תלמידי ר"ע שהיו כולם תלמידי חכמים לא נהגו כבוד זה לזה היה בזה עון ביטול תורה.

אך יש לבאר מה הקשר בין לא נהגו כבוד זה לזה לעון ביטול תורה? ונראה דבמדרש קהלת מבואר דעינים היתה צרה זה לזה בתורה, והיינו שלפי דרגתם לא עודדו וחזקו זה לזה בתורה, וכשלא מחזקים ומעודדים זה לזה בתורה יש בזה עון ביטול תורה שהעידוד והפירגון נותן את הכח והתעצומות להמשיך ללמוד ולחדש בתורה הקדושה.

כידוע רבים וטובים נמנעים מלטלטל ברחוב ז'בוטינסקי בב"ב מחשש שכביש זה הוא רה"ר דאורייתא שלא מועיל בו עירוב ע"י צורת הפתח כשאר המקומות, ומחמת כן אברכים רבים המתגוררים בשכונות פרדס כץ וקריית הרצוג אינם יכולים להתארח בסעודות השבת אצל הוריהם המתגוררים בב"ב, אלא שבשבועות האחרונים החלה יוזמה חדשה להעמיד גוי בצומת הרחובות ז'בוטינסקי הרב כהנמן ע"מ שיעביר את עגלות הילדים וכך יוכלו התושבים להתארח אצל הוריהם שבב"ב ולחזור לביתם.

וכדרכה של תורה קם קול סערה האם פתרון זה נכון להלכה, זה אומר בכה וזה אומר בכה, ונסדר מעט את הדברים לרווחא דשמעתתא.

והנה בעיקר האיסור שמעתי מרבה של ב"ב הגרש"צ רזנבלט שליט"א ששמע ממרן הגר"נ קרליץ זצ"ל בשם מרן החזו"א זיע"א שאמר לו שהכביש השחור הוא רשות הרבים דאורייתא, וכידוע הכביש השחור הוא רחוב ז'בוטינסקי המחבר בין ארבע ערים פ"ת ת"א ב"ב ור"ג וקווי התחבורה הציבורית מפ"ת לת"א עוברים בכביש זה, ועל כן הרי זה כדרך המשמש מעבר מעיר לעיר הנחשב לדעת הרמב"ן כרשות הרבים דאורייתא (עי' בזה בביאורו"ל סי' שמ"ה ד"ה שאין).

והנה כתב השו"ע (שם סעי' ז') "איזהו רשות הרבים רחובות ושווקים הרחבים שש עשרה אמה ואינם מקורים ואין להם חומה ואפילו יש להם חומה אם אינם מפולשים משער לשער הוי רשות הרבים, וי"א שכל שאין שישים ריבוא עוברים בו בכל יום אינו רשות רבים".

וכתב המ"ב (שם סקכ"ג) "ולענין הלכה מדכתב המחבר דעה זו רק בשם י"א משמע דלהלכה לא ס"ל כן, ומ"מ אין בנו כח למחות ביד הסומכים על דעה זו וכל בעל נפש יחמיר לעצמו, ובמג"א הוכיח מסי' ש"ג סעי' י"ח דהשו"ע ס"ל להלכה כשיטה זו דבעינן שישים ריבוא לרה"ר (ועל זה סומכים הנוהגים להקל לטלטל במקום שיש עירוב) ועי' בביאורו"ל שם שהביא דכמה מהאחרונים דחו דבריו.

והלך הנלמד מכך שאנו חייבים להתחזק בחיזוק ופרגון אחד לשני גם בתורה ולהעלות על נס את כל אותם אברכים שאומרים חבורות בכוללים ובפרט את אותם אברכים השוקדים על תלמודם יומם ולילה ומתאמצים להוציא ספרים, שדבר זה נפוץ מאוד בשנים האחרונות שההדפסה קלה וזולה, אך כשהם מנסים להפיץ וליתן לחבריהם ויושבי בית המדרש את פרי עמלם, במקום ליתן יקר לתורה ולהעלות על נס את מחברי הספרים ע"י רכישתם ועידוד המחברים, הם חווים מפח נפש עצום מחמת האדישות וחוסר הפרגון, והתביעה על כך היא גדולה מאוד, וזהו בכלל עינם צרה זה לזה בתורה ועון ביטול תורה.

וכן מצוי בין הלומדים שאינם מחזירים את הספרים לאחר לימודם, ובעיני ראיתי וזהו מעשים שבכל יום באחד שלמד שעות רבות וכשסיים השאיר אחריו הר של ספרים, ועוברים בכך על לא תרדה בו בפרך, מלבד הביטול תורה הגדול שנגרם כתוצאה מחיפוש הספרים הללו.

וכל אחד צריך להתחזק בכך ולהשתפר ככל שביכולתו בענינים שבין אדם לחבירו, בהארת פנים לשני, בפרגון וחיזוק האחד את חבירו, בבריחה מלשון הרע ורכילות, ובאהבת חברים ושכנים, ובזכות זה נזכה שיסיר הקב"ה את חרון האף הנורא מעלינו ונראה בביאת משיח במהרה בימינו אמן.

ובענין הנידון האם כביש ז'בוטינסקי נחשב כרה"ר דאורייתא הנה לדעה ראשונה שהיא העיקר להלכה כמבואר במ"ב שם דכל שהדרך רחבה ט"ז אמה הוי רה"ר דאורייתא א"כ ודאי דאף כביש זה חשיב כרה"ר דאורייתא, ואמנם לה"א המקילים ומצריכים שישים ריבוא, א"כ לכאורה בכביש זה אין עוברים שישים ריבוא (שש מאות אלף) בכל יום, אלא דכבר כתב המ"ב שם 'חפשתי בכל הראשונים העומדים בשיטה זו ולא נזכר בדבריהם תנאי זה, רק שיהיו מצויים שם שישים ריבוא', ע"כ. ולא נתבאר לן מהו הגדר 'שמצויים שם שישים ריבוא', ויש אומרים שבעינין שדרך זו תשמש שישים ריבוא, והכביש האמור בפשטות משמש שישים ריבוא וא"כ הוי רה"ר דאורייתא.

ועוד הביא הביאור"ל שם את שיטת הרמב"ן הנ"ל דכביש המחבר בין עיר לעיר נחשב רה"ר גמורה וא"כ ודאי כביש ז'בוטינסקי הוא בחשש רה"ר דאורייתא, וכאמור הכרעת מרן החזו"א דכביש ז'בוטינסקי נחשב כרה"ר וכהנ"ל.

האם יש כאן את ההיתר של שבות דשבות במקום מצוה

והנה הרמ"א (בסי' רע"ו ס"ב) הביא את שיטת בעל העיטור דאמירה לגוי לצורך מצוה מותרת, וכתב ע"ז הרמ"א שאין להתיר כן אלא במקום צורך גדול שהרי רוב הפוסקים חולקים על סברא זו, ובמ"ב שם (סקכ"ד) כתב שהשל"ה החמיר אף לצורך גדול, ושכן ראה נוהגים בקהילות חשובות שיושבים בחשיכה במוצאי שבת אפי' בחתונה עד שיאמרו הקהל ברכו, ובסקכ"ה כתב המ"ב דאין להתיר אמירה לנכרי אלא במקום מצוה דרבים כגון לומר לאינו יהודי לתקן את העירוב בשבת כדי שלא יבואו רבים לידי מכשול.

אלא דכ"ז דוקא באיסור דאורייתא, אבל באיסור דרבנן מותרת האמירה לגוי לצורך מצוה, דשבות דשבות מותרת באיסור דרבנן לצורך מצוה, כמבואר בסי' ש"ז סעי' ה' ובמ"ב סקכ"ד ובשו"ע סי' תקפ"ו סעי' כ"א.

ומטעם זה מותר לומר לנכרי להוליך תינוק בעגלת ילדים לצורך מצוה, אם הילד יכול לילך מעט מעצמו והוא בכלל חי נושא את עצמו המבואר במשנה שבת (צג ע"ב) שאין בזה איסור תורה אלא איסור דרבנן, ובכלל זה מותר לשאת גם את העגלה כיון שהיא טפלה לו.

וא"כ בנידונינו לכאן ניתן לומר לנכרי בתינוק שיכול לילך מעט להוליך את העגלה דרך רחוב ז'בוטינסקי כיון שהוא שבות דשבות לצורך מצוה, ואף שבמ"ב (בסי' שח ס"ק קנד) כתב בשם הפמ"ג שמותר להוליך קטן שאינו יכול לילך דרך כרמלית מטעם שבות דשבות, ולא הזכיר כלל שהוא דוקא 'לצורך מצוה', אפ"ה פשוט שאין ההיתר אלא לצורך מצוה כדמוכח בכמה מקומות.

אלא דבמ"ב (בסי' שכ"ה סק"ס) כתב דמטעם שבות דשבות אין מתירין לכתחילה אלא לצורך גדול או לדבר מצוה גמורה כגון שצריך המשקה לקידוש או להביא תבשיל חם שהוכן לצורך סעודת שבת, וא"כ מי שיכול להכין סעודה בביתו ורוצה לילך לסעוד אצל ההורים יש להסתפק האם זה נחשב לצורך מצוה משום כיבוד אב ואם (עי' אורחות שבת ח"ג פרק כח בהגהות אות שלב שמסתפק בזה).

ובאמת הדבר תלוי האם ההורים זקוקים לכך, דישנם פעמים שאף ששמחים באירוח הילדים הם אינם זקוקים לכך ואפי' הדבר להם לטורח, ובפרט שמתארחים כמה משפחות יחדיו, והדבר משתנה ממשפחה למשפחה ומשבת לשבת.

וכן כל ההיתר הנ"ל הוא רק על התינוק והעגלה הטפלה לו בלבד ולא על שאר חפצים, וא"כ בדרך כלל אי"ז פתרון כיון שמטלטלים יחד עם התינוק את הבקבוק, המפתחות ושאר חפצים, וכן אי"ז פתרון לתינוקות שאינם מהלכים כפי שנתבאר, וכמבואר במ"ב בסי' שח שם.

ושמעתי מהגאון הנ"ל שיש עצה לומר לגוי להעביר את התינוק בלי לעצור שבכה"ג כיון שאין עקירה והנחה ברשות הרבים אסור רק מדרבנן, ובכך אף תינוק שאינו מהלך ושאר חפצי התינוק יהיו מותרים בטלטול הגוי.

אלא שאי"ז מעשי כיון שכביש זה הוא בעל שני נתיבים, וכאשר רמזור אחד ירוק, השני מתחלף לאדום, וא"כ אין ביכולתו של הגוי לצעוד ללא הפסקה (ויש מקום לבדוק אצל הגורמים המוסמכים האם ניתן לשנות זאת לפחות בשבת כך שהרמזורים יפעלו באותו צבע כאחד).

אמנם ניתן לומר דכיון שהגוי אינו מחויב לעצור אלא יכול לילך את אותו נתיב הלך וחזור עד שיתחלפו הרמזורים על כן אנו מצידנו נורה לו שלא לעצור, ומה שיעצור זה יהיה על דעת עצמו בלבד.

ועוד שבהערות למסכת שבת (ה ע"ב) למרן הגר"ש אלישיב זצ"ל כתב שאם עמד מחמת סיבה שעל דרכו עוברת שיירה או בזמניו רמזור י"ל שאי"ז כעומד לפוש ולא חשיבה הנחה, וסיים בצ"ע בזה.

אלא דכ"ז אינו פתרון אלא לענין זה שיחשב הטלטול כשבות דשבות אף ביחס לשאר חפצי התינוק, וכן שאף טלטול תינוק שאינו מהלך יחשב כשבות דשבות, אך עדיין גם בכה"ג אין ההיתר אלא לצורך מצוה גמורה או צורך גדול, ויש לדעת כיצד בנידונינו יחשב הדבר לצורך מצוה.

ולכא' נראה דיש ביד המשפחות שרוצות להתארח אצל הוריהם שלא להכין ארוחה חמה לסעודות השבת, וע"י כך יש כאן צורך מצוה גמורה, ואף שמכניסים עצמם לידי כך לא שמענו שאסור לאדם להכניס עצמו לידי צורך מצוה, דאמירה לגוי הוי היתר גמור כיון שאמירה לגוי אסורה מדרבנן והם אמרו דאמירה באסור דרבנן מותרת לצורך מצוה והוי בגדר הותרה, וכלשון הרמ"א (בסי' תקפ"ו סעי' כ"א) "פירוש איסור אמירה לאינו יהודי באיסור דאורייתא הוא משום שבות שאחז"ל לשבות מזה אמירה לא"י ואיסור דרבנן הוא שבות דשבות ובמקום מצוה לא גזר".

וזהו כפי מה שכתבו הרש"ש בגיטין (ד"ח ע"ב) והקה"י (ביצה סי' י"ג) לגבי אמירה לגוי לצורך חולה שאין בו סכנה דהוי בגדר הותרה ולכך מותר לומר לגוי באישפוף חמימיה קודם מילה לחמם מים לילדת דנחשבת חולה שאין בה סכנה ואגב האם להרבות מים עבור התינוק, ואף דריבוי בשיעורים אסור לדעת הר"ן מדאורייתא מ"מ כשהבישול הוי היתר גמור מותר אף להרבות, וכמו בריבוי בשיעורים ביר"ט דמותר כיון שבישול אינו מלאכה כלל ביר"ט והוי היתר גמור (עי' בזה היטב בסוגית הגמ' עירובין דף ס"ח ע"א ובתוס' גיטין דף ח' ע"ב ד"ה אע"ג דאמירה).

אמנם העיר הרב המופלג רבי שלום פרידמן שליט"א על כך ממה שכתב המ"ב (תרנ"ה ס"ק ג) דאם אין לחבירו לולב מותר לעבור על שבות דשבות כדי לשלוח לו לולב מחוץ לתחום, אך אם חבירו פשע ולא קנה אסור דלא אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חבריך, ומבואר דאמירה לגוי במקום מצוה נחשבת לחטא והוי בגדר דחוייה וא"כ אין לאדם להכניס עצמו לידי כך וצ"ע.

וסברא נוספת אפשר לומר בזה, שהרי להורים מותר לילך, וכשהורים הולכים מחויב התינוק לילך עמהם שהרי הוא צריך לאמו, וא"כ ממילא האמירה לגוי שיעביר את התינוק הוי כאמירה לצורך גדול דמותר (עי' שו"ת שבה"ל ח"ז סי' ל"ז) ודו"ק.

ועוד יש לצרף את סברת מרן החזו"א (בסי' ק"ז סק"ה) דכביש ז'בוטינסקי הוי כעומד מרובה על הפרוץ, ואף שלא נתקבלה דעתו לענין דאורייתא, אפ"ה לענין דרבנן ניתן לצרף הדבר בכדי להתיר ולסמוך על העירוב.

ועוד שבשו"ע (סי' שיד ס"ז) ובמ"ב (ס"ק לו) מבואר שבדבר שיש בו מחלוקת מותרת אמירה לגוי, וכיון שכידוע דינו של כביש ז'בוטינסקי נתון למחלוקת, מותרת בו האמירה לגוי, ולכן יש מקום להקל ולסמוך להעביר ע"י נכרי את העגלות בכביש ז'בוטינסקי ואשרי העוסקים בכך שע"י העמדת הנכרי במקום גם רבים מאלו שטלטלו עד היום בכביש זה הפסיקו בכך ומטלטלים רק ע"י נכרי, והמחמירים ואינם מטלטלים כלל ובפרט בכביש זה זכות השבת תעמוד להם לעד.

היכל ביהמ"ד
יהיה פתוח
ללומדים,
הדרשות
יתקיימו בהיכל
הקידושים

בית הכנסת המרכזי

שיכון ה' בני ברק

דרשות ליל מתן תורה

בליל שבועות ידרשו הרבנים הגאונים:

11:00 רבי שלמה לוינשטיין שליט"א

12:00 רבי גואל אלקריף שליט"א

1:00 רבי ישראל מאיר שושן שליט"א

2:00 רבי נחום דיאמנט שליט"א

3:00 רבי יצחק קולדצקי שליט"א

המרא דאתרא

4:00 רבי מרדכי ב. זילברברג שליט"א

5:00 תפילת ותיקין